

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Зараз, коли в Україні відбувається процес реформування соціальних послуг відповідно до міжнародних стандартів, система надання соціальних послуг різним категоріям населення, в тому числі дітям раннього віку та їхнім батькам має базуватися на здатності спеціалістів забезпечити гнучкість реагування на нагальні потреби користувачів, відповідність індивідуальним потребам сім'ї, спроможність послуг покращити рівень освіченості батьків з питань особливостей розвитку дітей раннього віку.

Традиційна система підготовки психологів, соціальних педагогів, вихователів дошкільних дитячих закладів, педіатрів, тих спеціалістів, які безпосередньо супроводжують дітей раннього віку та їхніх батьків не в повній мірі враховує актуальні проблеми і соціальні орієнтири щодо сім'ї, взаємодії дошкільних дитячих установ та сім'ї, соціально-просвітницької діяльності спеціаліста з батьками дітей раннього віку. Тому виникає суперечність між вимогами держави до діяльності зазначених спеціалістів з даною категорією населення, і недостатньою їх підготовленістю до цієї роботи в нових соціокультурних умовах. Необхідність гармонізації родинного й суспільного виховання потребує додаткової підготовки майбутніх соціальних педагогів, психологів, вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку відповідно до сучасних запитів соціально-просвітницької діяльності в Україні.

Проблемі вдосконалення процесу підготовки педагогів до роботи з батьками приділяли значну увагу видатні педагоги К.Д. Ушинський, П.Ф.Лесгафт, П.П.Блонський, С.Т.Шацький, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, М.Г.Стельмахович та інші.

Сучасній соціальній просвіті сім'ї та вихованню дітей присвячені дослідження Т.Ф. Алексеєнко, Л.С. Волинець, О.М.Докукіної, З.Г. Зайцевої,

В.С.Заслуженюка, В.Г. Постового, В.А.Семиченко, Ю.М.Якубової; зарубіжних педагогів: С.Лупан, А.Торре Делла, Дж. Уінделл, Г.Фігдор, Д.Г. Фіцпатрік та ін.

Незважаючи на відомі педагогічні і психологічні дослідження в цій сфері, проблемі соціально орієнтованої підготовки майбутніх соціальних педагогів, психологів, вихователів до роботи з батьками, які мають дітей раннього віку приділяється недостатня увага.

Недостатня компетентність спеціалістів розглядається сьогодні, як одна з причин низької якості надання соціальних послуг населенню. Тож виникла нагальна потреба в інформаційно – методичній підтримці та супроводі спеціалістів, які надають професійну допомогу дітям раннього віку та їхнім батькам. На момент народження та перший рік життя це переважно медичні працівники (лікарі пологових відділень, неонатологи, педіатри, патронажні сестри), пізніше психологи, вихователі груп раннього віку, а також спеціалісти шкіл відповідального батьківства, які нещодавно з'явилися в медичних установах та працюють з майбутніми батьками.

Із сучасних досліджень відомо, що ранній вік є основою для формування особистості, її фізичного, психічного, інтелектуального, соціального потенціалу. Унікальність цього періоду порівняно з подальшими віковими етапами становлення особистості в тому, що він створює базу загального розвитку дитини. Саме тому міжнародні організації, зокрема такі, як Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ), Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ), ЮНЕСКО приділяють увагу впровадженню спеціалізованих програм для батьків, які виховують дітей раннього віку та спеціалістів, які надають соціальні послуги даній категорії населення.

Розробка та впровадження цих програм позитивно впливає не лише на підвищення кваліфікаційного рівня спеціалістів, а й на формування суспільного здоров'я, компетентність батьків у питаннях розвитку та виховання дітей, сприяє запобіганню економічним та соціальним негараздам.

Вчені підкреслюють, що розвиток дитини не можливий без допомоги дорослого. Саме відносини з дорослим презентують дитині суспільство, багатство відносин у ньому і вперше включають її в соціальну взаємодію [1,2].

Науковці та практики протягом тривалого часу намагаються привернути увагу батьків до питань, які пов'язані із розвитком дитини на ранніх етапах. Роль батьків у вихованні та розвитку дитини протягом багатьох років була і є вкрай важливою. Бо це саме ті люди, які є найближчими до дітей і несуть повну відповідальність за становлення особистості

Тому одна з головних ідей сьогодення - це впровадження в практику роботи з батьками усвідомлених підходів до батьківства і батьківської компетентності щодо гармонійного розвитку дітей раннього віку. Кому, як не медикам, психологам, соціальним педагогам та вихователям, опікуватись завданнями формування навичок усвідомленого батьківства та батьківської компетентності?

Здійснюючи пошуки відповідей на ці та інші запитання, фахівці Українського фонду «Благополуччя дітей» у 2004 році розробили тренінгову програму «Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку». В основу, якої було покладено інформаційні матеріали партнерської організації NIPPA (Північна Ірландія), яка здійснює просвітницьку роботу серед батьків та спеціалістів, а також дані сучасних досліджень щодо розвитку дітей раннього віку, традиції народної педагогіки. Програму рекомендовано спеціалістами Академії педагогічних наук України для впровадження на курсах підвищення кваліфікації педагогів. Її також можна застосовувати як додаткову освітню програму для спеціалістів соціальної сфери: соціальних педагогів, психологів, лікарів.

Програма складається з 10 тематичних занять: Актуальність періоду раннього віку; Розвиток дитини раннього віку, Організація розвиваючого середовища, Іграшка в житті дитини; Народна гра; Світ гри в житті дитини; Ритм в житті дитини; Спілкування в сім'ї; Творимо разом; Мистецтво

створення дитячого свята. Тренінгові заняття для батьків та спеціалістів проводяться з використанням інтерактивних методик, практичних завдань, роботи в малих групах, що дає можливість практично оволодіти навичками розвитку дитини раннього віку.

Основна мета Програми популяризація серед батьків ідеї розвитку дитини раннього віку як першооснови майбутньої гармонійної особистості [8,4].

Використання тренінгової програми «Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку» дозволяє розширити бачення батьків щодо їх власних можливостей у процесі не тільки розвитку власної дитини, а й запровадження у подальшому ефективної системи їх супроводу на різних вікових етапах виховання та розвитку дитини.

Для досягнення максимального ефекту від запровадження навчальної програми необхідно використовувати поетапну підготовку фахівців до числа, яких належать практичні психологи, які працюють у дитячих садках, вихователі-методисти, патронажні сестри, лікарі-педіатри, соціальні працівники/педагоги центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді та спеціалістів шкіл відповідального батьківства.

В рамках компоненту 1 «Міжсекторна модель сприяння здоров'ю матері та дитини» Україно-Швейцарської програми «Здоров'я матері та дитини» за програмою «Разом до гармонії: Розвиток дитини раннього віку» відбулися навчальні семінари - тренінги для соціальних працівників, педагогів, психологів, представників неурядових організацій у ряді областей України, зокрема у Івано – Франківській, Волинській, Вінницькій областях та Автономній республіці Крим.

В рамках проекту передбачено два триденні семінари-тренінги. Під час першого триденного семінару-тренінгу фахівці ознайомляться, безпосередньо, із основними елементами навчальної програми «Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку», змістовим її наповненням. У ході другого семінару-

тренінгу учасники матимуть змогу оволодіти необхідними навичками передачі інформації, яка використовується в межах навчальної тренінгової програми «Разом до гармонії: Розвиток дитини раннього віку».

В результаті підготовки спеціалістів, ми дійшли висновку, що навчання в системі підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери має певні особливості. Це динамічний і мобільний процес, який вимагає пошуку й застосування ефективних методів для забезпечення високої якості навчання соціальних педагогів, психологів, вихователів, тому що слухачі мають засвоїти значний обсяг інформації за достатньо короткий термін, виробити нові вміння і навички професійної діяльності.

Освітня діяльність в рамках підвищення кваліфікації спеціалістів має бути орієнтована на кінцевий результат, оскільки дорослий навчається з метою вирішення певних життєвих і професійних проблем і досягнення конкретних цілей.

Однією з особливостей роботи з дорослими є їхня спрямованість на миттєве застосування результатів навчання. Це вимагає не тільки надання слухачам певного обсягу нових знань, але й створення умов для оволодіння навичками використання отриманих знань у практичній діяльності.

Виходячи з вище зазначеного, доцільно використовувати у підготовці спеціалістів соціальної сфери методи інтерактивного навчання, а саме соціально – просвітницькі семінари - тренінги, які відповідають природі і характерним ознакам навчання дорослих. Вони дозволяють не тільки оптимально враховувати навчальні потреби дорослої людини, а й створювати умови для постійного, систематичного аналізу власного досвіду.

Бо саме так створюються умови для усвідомлення актуальності поставленої проблеми, підвищення мотивації щодо особистої участі в її обговоренні та вирішенні. Форми ділової та рольової гри, обговорення, мозкового штурму, інтерактивної бесіди, моделювання ситуацій тощо відкривають необмежені можливості щодо розкриття креативності учасників

семінарів - тренінгів, їхньої готовності до використання отриманої інформації у своїй професійній діяльності. Спілкування при цьому на тренінгу є суб'єктно-суб'єктивним, що стимулює діяльнісний підхід до справи, забезпечує зворотний зв'язок.

Загальновідомо, що робота спеціалістів соціальної сфери багатофункціональна. І кожен спеціаліст обирає для себе пріоритетний напрям, сумлінно виконуючи при цьому весь обсяг роботи відповідно до посадових інструкцій. Хтось займається індивідуальним консультуванням батьків, в когось краще виходить розвивальна робота з дітьми. Але одним зі складних і мало розроблених напрямів діяльності є робота з батьками дітей раннього віку. Робота якщо і проводиться, то є несистематичною і нецілеспрямованою, надмірно теоризованою.

Враховуючи актуальність цього явища, ми ставимо наголос на просвітницькій діяльності соціального педагога, психолога, вихователя.

Зрозуміла мала активність педагогів, психологів, вихователів щодо підготовки та проведення просвітницьких заходів для батьків. Їм, за їхніми словами, вистачає педрад, батьківських зборів, тематичних бесід та індивідуальних консультацій, підготовка до яких розглядається ними як додаткове навантаження. А з батьками дітей, яким ще не виповнилось 3 роки і вони не відвідують дитячих закладів, така робота взагалі не проводиться. Тому ми запропонували, учасникам наших навчальних семінарів – тренінгів, використати у своїй просвітницькій діяльності з батьками дітей раннього віку інтерактивні методи навчання під час тренінгових занять для батьків за програмою «Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку».